

K otázkám možnosti valorizačního mechanismu odměňování insolvenčních správců a paušálních úhrad jejich nákladů

Prof., Ing. Luboš Smrčka, CSc. – Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská, katedra strategie

V rámci celkové diskuse o vývoji insolvenčního prostředí existuje zájem také o téma, zda by nebylo možné zavést určité valorizační mechanismy odměňování insolvenčních správců a paušálů určených pro hrazení jejich nákladů.

Jde o požadavek logický. Jedním z důvodů je, že v některých oblastech jsou valorizační mechanismy zavedeny nebo se o nich velmi reálně diskutuje. Do první skupiny patří mimo jiné důchody, některé sociální dávky nebo platy ústavních činitelů (přesněji představitelů státní moci) či v komerční oblasti většina pojistného, do druhé pak mimo jiné výživné a minimální mzda.

V obecné rovině lze říct, že větší využívání automatických valorizací je jeden ze silných myšlenkových trendů. Cílem je snížit počet politických rozhodovacích procesů. Jinými slovy „odpolitizování“ daných oblastí.

S tím souvisí druhý důvod, proč sílí debata o automatické valorizaci odměn a náhrad insolvenčních správců. Zkušenosti z let 2008 až 2021 ukazují, že politická vůle k valorizaci příslušných částek je velmi malá a každopádně nedostatečná k tomu, aby k reálným valorizačním krokům docházelo. Návrhy na zvýšení plateb dlužníků, kterými jsou hrazeny náklady exekuce a zvláště pak odměny správců, jsou považovány za rizikové politické téma. Veřejná diskuse, která by na toto téma v souvislosti s úmyslem zvýšení plateb nutně vznikla, nemůže pro podporovatele návrhu přinést žádné politické a společenské benefity. Naopak hrozí značnými politickými náklady. Z tohoto hlediska se pak automatická valorizace podle definovaných pravidel jeví na první pohled jako vhodné řešení.

Avšak v této souvislosti nicméně stojí za podotknutí, že i samotná možnost prosazení valorizačního principu se jeví při vyhodnocení reálného stavu politického rozhodování v České republice jako velmi problematická. V případě i jen pouhého návrhu na zavedení valorizace by muselo být učiněno výrazné politické rozhodnutí, které by nutně bylo provázeno výraznou veřejnou diskusí. V takové souvislosti se může snadno stát, že k jakékoliv reformě bude chybět ochota.

I když tedy platí, že k zavedení automatických valorizací existuje řada velmi dobrých ekonomických a zcela doložitelných důvodů, uskutečnění této myšlenky je nepravděpodobné.

Důvody potřeby valorizace

Základním důvodem potřebnosti uskutečnění změn ve výši odměn a paušálních plateb nákladů insolvenčních správců je stav dlouhodobě se prohlubující finanční nerovnováhy uvnitř celého mechanismu kolektivního vymáhání pohledávek.

Přiměřeně zjednodušeně lze prohlásit, že od roku 2008, kdy nastala účinnost insolvenčního zákona,¹ nebyly odměny insolvenčních správců nijak zásadně upraveny. To platí v různé míře u všech způsobů

---

¹ Zákon číslo 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, používaná zkratka InsZ.

řešení úpadku dlužníka (oddlužení, konkurz, reorganizace), i když v některých ohledech určité změny nastaly.²

Nicméně rozpor mezi inflací a vývojem nákladů a straně jedné (které dosáhly od účinnosti insolvenčního zákona hodnoty minimálně zhruba 40 procent) a stagnací (čili reálným snižováním) příjmů insolvenčních správců (neboť k jejich valorizacím v podstatě nedošlo) na straně druhé vyvolává přirozeně ekonomickou nerovnováhu.

Jejím hlavním znakem je zesilování tlaku na ekonomickou (finanční) únosnost fungování mechanismů kolektivního vymáhání pohledávek v rámci insolvenčních řízení. Tato argumentace musí nutně pokračovat poukázáním na skutečnost, že případná nefunkčnost nebo nižší funkčnost insolvenčního systému znamená velké komplikace pro hospodářský růst. Jde například o zpoždění realokace kapitálu a o pokles a zpoždění návratnosti kapitálu z rizikových situací, neboť to jsou přirozené důsledky nízké vymahatelnosti pohledávek (jako důležité součásti obecné vymahatelnosti práva). Avšak z politického hlediska je tato argumentace dosti složitá, pro politiky velmi těžko uchopitelná, a pokud je použita, pak velmi pravděpodobně spíše s negativním důsledkem.

Za zmínku určitě stojí, že sekundárním dopadem snižování efektivity vymáhacích procesů (z hlediska insolvenčních správců) je testování integrity insolvenčních správců, neboť s tím, jak se jejich ekonomické postavení zhoršuje, roste význam podnětů k nestandardnímu chování. Jde o velmi vážný problém, nicméně nyní není prostor ho detailně rozebírat.

V dalších úvahách nicméně budeme považovat nějaký v budoucnu zavedený valorizační mechanismus bez ohledu na zmíněné problematické okolnosti za možný. Pak ovšem platí, že pro další diskusi na téma valorizace je nutné vyjasnit, že principiálně jsou využívány dva základní valorizační mechanismy (dva parametry, podle kterých je valorizace uskutečňována). Prvním z nich je míra obecné inflace (inflace měřená většinou indexem spotřebitelských cen, a to buď meziroční hodnotou měsíc ku měsíci nebo meziročním poměrem průměrů posledních dvanácti měsíců), druhým pak vývoj mezd (průměrných, mzdového mediánu a podobně – možných konkrétních údajů může být využita řada).³

Otázkou k hodnocení pak také je, na které složky odměn (a náhrad nákladů) tyto principiálně odlišné dva postupy valorizačních mechanismů aplikovat.

---

² K tomuto tématu více Smrčka (2021, str. 17). Ve zmíněné práci je prokázáno, že jakkoliv byly uskutečněny některé úpravy v odměňování správců, ve skutečnosti k žádnému výraznému posunu nedošlo. To spolu s dalšími aspekty situace výrazně snížilo efektivitu činnosti správců z hlediska jejich finančního fungování: „*Finální závěr zkoumání je tedy zřetelný – v roce 2021 je finanční efektivita práce insolvenčního správce bez započtení růstu produktivity práce jeho samotného a jeho úřadu kvůli růstu nákladů ve sledovaném období o desítky procent nižší než na počátku činnosti insolvenčních správců. Doslovně pak platí, že pokud náklady vzrostly o 40 procent a výnosy zůstaly stejné, efektivita činnosti správce vyjádřená vzájemným poměrem těchto dvou položek poklesla v dané době na 71,4 procenta původní hodnoty. Tento výsledek v sobě nezahrnuje růst pracnosti vyvolaný novými regulatorními nařízeními.*“ Co se odměňování správců týká, studie konstatuje (Smrčka 2021, str. 13): „*Na základě výše provedených důkazů a jejich analýzy lze prohlásit, že za dobu účinnosti insolvenčního zákona nedošlo k žádnému zvýšení odměn, a dokonce ani ke zvýšení paušálních nákladů insolvenčních správců v případech oddlužení. Co se konkurzů týká, je vyhodnocení dopadů uskutečněných změn v podstatě nemožné, neboť (jak bylo opakovaně argumentováno) naprostá většina uskutečněných změn v odměňování se projeví pouze v marginálním počtu insolvenčních řízení, a naopak na naprostou většinu řízení nemají tyto změny vůbec žádný dopad.*“

³ Tvrzení o inflaci a mzdách jako jediných dvou skutečně využívaných valorizačních měřítkách vychází z faktu, že zmíněné dva postupy jsou ze strany státní moci reálně jako jediné využívány. Což platí jak o moci výkonné, tak o moci zákonodárné. Technicky vzato je možné si představit i jiná měřítká pro valorizační mechanismy například vývoj HDP, vývoj příjmů), ale takové valorizační parametry nejsou z důvodů nižší vypovídací schopnosti či z důvodu jejich nepraktičnosti využívány. Proto je možné je považovat za irelevantní.

Rozsah aplikace valorizací

Nejprve je nutné rozhodnout, na které složky či možná přesněji druhy odměn a náhrad je vůbec možné aplikovat valorizační mechanismy jako takové, tedy rozhodnout, v jakých případech má valorizace smysl a kde je vlastně použitelná.

V rámci činnosti insolvenčního správce totiž existují různé postupy odměňování (a hrazení nákladů), které jsou relativně specifické podle toho, zda je úpadek dlužníka řešen konkurzem, reorganizací či oddlužením, což v podstatě znamená, že mechanismy odměňování a hrazení nákladů insolvenčního správce jsou z nemalé míry determinovány tím, zda je dlužník právnická osoba, podnikající fyzická osoba či nepodnikající fyzická osoba (spotřebitel).

Nejprve se budeme zabývat otázkou nákladů. Co se náhrady nákladů týká, v rámci insolvenčních mechanismů známe dvě skupiny:

- V prvním případě jsou náklady ze strany insolvenčního správce účtovány jako konkrétní položky doložené příslušnými doklady. Tyto pohledávky správce jsou hrazeny průběžně tak, jak vznikají nebo jak na ně vzniká nárok. Můžeme je nazvat identifikované náklady, což značí, že je možné každou jednu položku doložit příslušnými doklady a případně i smlouvami s třetími stranami, objednávkami a dalšími dokumenty. Tyto náklady jsou hrazeny z majetkové podstaty nebo jsou požadovány z výnosu ze zpeněžení zajištění.⁴ Pro příklad jde mimo jiné o náklady za odborné posudky, účetní činnost, odměnu a náklady dražitele a podobně. Dosti často jsou tyto náklady schvalovány věřitelským výborem, v řadě případů také správce pouze zajišťuje administrativní řešení a finanční vypořádání, a celé věci se jinak neúčastní
- Ve druhém případě jsou náhrady nákladů uskutečněny bez nutnosti jejich vyúčtování. Jde o anonymní náklady, u kterých není dokládáno využití poskytnutých prostředků. Má se nicméně samozřejmě za to, že tato platba je použita v souladu s cíli a účelem insolvenčního řízení.

Je vhodné hned zpočátku konstatovat, že v prvním případě je požadavek valorizace z principu zmatečný. Pokud totiž náklady placené správcem rostou, je to plně přeneseno na vrub podstaty.⁵ Valorizační mechanismy se tedy mohou týkat pouze paušálních náhrad nákladů.

---

⁴ Fakticky jde v konečném významu (vzhledem k mechanismu insolvenčního řízení a k jeho ekonomickým výsledkům) o to stejné – tyto náklady jsou ať již přímo nebo nepřímo hrazeny věřiteli. Pouze v případě, kdy jsou v rámci insolvenčního řízení uspokojeny veškeré zjištěné zajištěné i nezajištěné pohledávky, pohledávky za podstatou a také jim na roveň postavené pohledávky, tak teprve poté je možné konstatovat, že tento typ nákladů insolvenčního řízení uhradil skutečně dlužník. O zmíněné náklady totiž poklesne zůstatek při ukončení insolvenčního řízení. Tento zůstatek je vyplacen dlužníkovi. Takových insolvenčních řízení je samozřejmě minimální počet. Tvzení, že skutečným plátcem nákladů není dlužník, ale jeho věřitelé, je pravdivé i v případě oddlužení, kdy dlužník hradí přímo insolvenčnímu správci průběžně nákladový paušál. Pokud je řízení vedeno správně, důkladně a s ohledem na maximální naplnění práv věřitelů, pak dlužník vedle nákladů a odměny insolvenčního správce splácí ze svých příjmů věřitelům maximum umožněné zákonem (z opačného pohledu mu tedy zbývá zákonem zaručené minimum). V tom případě by ale bez hrazení nákladů a odměny zůstalo pro věřitele právě o tolik více, kolik je zapláceno na odměnách a nákladech. Jelikož povětšinou nestačí splátkový kalendář (v současnosti obvykle pětiletý) na uhrazení celého dluhu, fakticky jdou náklady a odměna správce na vrub věřitele a projeví se v nižším plnění. Detaily k této problematice je možné najít v některých odborných publikacích – například Louda (2018, mimo jiné str. 15-16), Smrčka a kol. (2016, str. 76) a jinde.

⁵ Surčitými omezením procentuálního podílu na příslušném celku, avšak to je postup, který valorizační mechanismus obsahuje sám o sobě. Absolutní hodnota procentuálního podílu roste přirozeně s růstem objemu základu, ke kterému jsou procenta vztažena, absolutní objem základu v sobě obsahuje aktuální tržní situaci včetně inflace.

Také v případě odměn nalezneme v rámci insolvenčního systému různé mechanismy zjištění jejich výše. Při dostatečném zjednodušení se dá říct, že jde buď o procentuální podíl na výnosu zpeněžení, anebo o paušální odměnu hrazenou měsíčně.

V případě procentuálně určené odměny z výnosu zpeněžení je požadavek valorizačního mechanismu znovu principiálně zmatečný, neboť zvýšení odměny je při obecném růstu cen uskutečněno v zásadě automaticky zvýšením výnosu zpeněžení (tržní situace v sobě obsahuje inflační složku). A pokud (inflačnímu) růstu výnosu oproti nějakému teoretickému výnosu z předchozího období nebo výnosu obvyklému v předchozím období dosaženo není, je nutné to chápat jako podnikatelské riziko insolvenčního správce.

Jinou otázkou je ale stanovení hranic pásem, ke kterým se vztahují jednotlivé procentní sazby používané k výpočtu odměny insolvenčního správce. Lze prohlásit za nesporné, že tato pásma by měla být v budoucnosti upravována (v tom smyslu, že jejich horní hranice by měly být s ohledem na inflační vývoj postupně zvyšovány). Zde však jde spíše o technické řešení do značné míry mimo oblast politického rozhodování. Takové úpravy jsou potřebné pro udržení reálných hodnot odměn pro správce kvůli tomu, že procentuální sazby jsou regresivní, tedy v gardu „čím vyšší částka, tím nižší sazba“. Při zachování rozsahu pásem a zachování procentních sazeb by docházelo i přes inflační růst výnosů ze zpeněžení k postupné devalvaci odměn získaných správcem (za stejnou práci).⁶

Podobnou otázkou je pak formulování minimální odměny (a souběžné náhrady nákladů) insolvenčního správce tam, kde zasahuje zákon (jde zvláště o případy konkurzní, pokud je zpeněžováno).⁷ I zde je otázka valorizace (ve smyslu mechanismu uplatňovaného na základě aplikace vztahu s nějakou veličinou, například inflací) svým způsobem problematická. Na druhé straně je zjevné, že takto jednoznačně daná suma postupně vlivem inflace devaluje.

Jedním z důvodů potíží je, že je zde přímá souvislost s otázkou maximální výše zálohy na náklady insolvenčního řízení hrazené navrhovatelem (ať již věřitelem nebo dlužníkem, ta je až na výjimky stanovena na 50 000,- korun, v případě fyzických osob a nepodnikajících osob právnických na deset tisíc korun).⁸ Bylo by tedy v logice věci nutné podrobovat valorizaci souběžně obě zmíněné částky (jak minimální stanovené výše odměn insolvenčního správce, tak také zálohu na náklady insolvenčního řízení). Lze si jen s obtížemi představit, že by se to mělo dít každoročně bez toho, že by byla určena nějaká minimální změna, která systém aktivuje. Každoroční zvyšování zálohy požadované po navrhovateli o dílčí procenta třeba od jednoho do pěti by znamenalo určité komplikace. Nicméně možné by to technicky (po příslušných změnách legislativy) bylo. Přesto se však zdá podstatně racionálnější, pokud by nešlo o valorizaci každoroční, ale spíše o úpravy uskutečňované v delších intervalech po dosažení určené hodnoty „nasčítané“ inflace (například deseti procent).

Druhou komplikací je, že záloha na náklady insolvenčního řízení (obligatorní u navrhovatele – věřitele s účinností od 1. ledna 2017, jinak historicky a také u navrhovatele – dlužníka fakultativní) slouží primárně k hrazení nákladů insolvenčního správce v prvních fázích řízení, její obligatornost pak byla

---

⁶ Jde o matematicko-ekonomickou zákonitost, ze které není bez změn v nastavení pásem úniku. Teoretický příklad založený pro zjednodušení na upravených parametrech: Výnos ze zpeněžení v čase T1 jsou dva miliony korun, z toho připadne správci v pásmech do 500 000, do 1 milionu a do 2 milionů 15, 10 a 5 procent (nad 2 miliony je sazba 1 procento), tedy celkem 75+50+50 tisíc, čili 175 tisíc. Po několika letech, během kterých dosáhne inflace 10 procent, je v čase T2 zpeněžen stejný majetek za cenu 2,2 milionu, což je výnos plně odpovídající inflaci dosažené v mezidobí. Odměna správce dosáhne 75+50+50+2 tisíce, čili 177 tisíc. Jak vidíme, i když inflace byla desetiprocentní a stejně vzrostla i suma zpeněžení majetku, odměna pro správce se zvýšila pouze o 1,1 procenta.

⁷ Jde o 45 000 korun bez DPH tedy 54 450 korun včetně DPH.

⁸ K tomuto tématu například zajímavé usnesení Vrchního soudu v Olomouci 1 VSOL 183/2019-A-10, č. j. KSBR 44 INS 1945/2019 1 VSOL 183/2019-A-10 (<http://kraken.slv.cz/1VSOL183/2019>).

doplněna jako mechanismus zabránění zneužívání insolvenčních návrhů v rámci konkurenčního boje. V principu pak platí, že až v druhé řadě slouží záloha na hrazení odměny správce. Z toho pak plyne otázka, jak ji vlastně chápat a tedy i jak ji valorizovat (zda jako náklady nebo jako odměny).

Možné valorizační mechanismy

Z předchozího se tedy zdá, že valorizace v pravém smyslu slova jsou racionální především tam, kde je odměna správce a hrazení jeho nákladů uskutečňováno paušálem. To se týká zvláště oddlužení.

Jak bylo uvedeno, valorizační mechanismy se mohou principiálně vztahovat k různým vyhodnocovaným údajům – v případě odměn a náhrad výdajů však připadají do úvahy v podstatě pouze obecná inflace a navázání na mzdový vývoj.

V případě paušálních úhrad nákladů se jako vhodná statistická opora nabízí údaj o obecné inflaci (měřené spotřebitelským košem) a to její meziroční změna (y/y).

U nákladových paušálů platí (pokud je chápeme jako samostatnou záležitost), že i zde by bylo jednodušší zvyšovat částku hrazenou dlužníkem na náklady insolvenčního správce v delších intervalech. Výše je formulován návrh valorizovat zálohy na náklady insolvenčního řízení požadované od předkladatele insolvenčního návrhu nikoliv každoročně o nízká procenta, ale spíše méně často, například poté, co načítaná inflace dosáhne deseti procent nebo se této hranici limitně přiblíží. U paušálních náhrad nákladů by bylo možné použít naprosto shodný mechanismus. Jelikož se shoduje i statistický údaj, který se zdá nejvhodnější pro tyto účely, bylo by možné upravovat výše plateb souběžně v rámci jedné úpravy (pravděpodobně vyhlášky). Pokud by zákon ukládal ministru spravedlnosti upravit obě hodnoty vždy v případě, kdy v době od poslední úpravy dosáhne inflace hodnoty deset procent (a to o deset procent), pak by ke změně docházelo zhruba jednou za tři až pět let, nejspíše po čtyřech letech. Taková periodicita úprav se nezdá být přehnaná.

S odkazem na výše zmíněnou problematiku maximální výše zálohy na náklady insolvenčního řízení by bylo vhodné použít zcela shodný mechanismus i v tomto případě.

Je třeba poznamenat, že nákladové paušály jsou v reálném světě absolutně úzce propojeny s druhou oblastí, kde se vysloveně nabízí zavedení standardního valorizačního mechanismu, a tou jsou odměny insolvenčního správce (stále se pohybujeme v oblasti případů oddlužení). Zde jde také o paušál, který je dlužníkem uhrazen insolvenčnímu správci každý měsíc, přičemž společně uhrazení nákladového paušálu a paušální odměny je chápáno jako doklad dlužníka udržet dostatečnou ekonomickou integritu k tomu, aby mohl být oddlužen. Zdůraznění faktu měsíční periodicity má svůj smysl – je zde značná odlišnost od zálohy na náklady řízení tak, jak je skládána návrhovatelem v případě konkurzu.

Co se týká paušální odměny insolvenčního správce, pak by valorizace na základě obecné inflace byla nesmyslná z principu věci, neboť odměna se logicky váže k platům, nikoliv k inflaci. Zatímco totiž paušální náhrada výdajů insolvenčního správce přirozeně odpovídá nemzdovým nákladovým položkám (z pohledu správce), paušální odměna se v této logice vztahuje naopak ke mzdovým nákladům na zaměstnance a konec konců i na odměnu samotného insolvenčního správce jako fyzické osoby.

Z této logiky pak plyne poměrně výrazný závěr: Příjmy insolvenčních správců v principu podléhají regulaci ze strany výkonné moci, neboť skutečnost administrativního určení výše těchto odměn (prostřednictvím administrativního určení výše paušální platby odměny insolvenčního správce v insolvenčním řízení, kde je jako způsob řešení úpadku dlužníka použito oddlužení) zakládá omezení celkové sumy, kterou insolvenční správce může čerpat jako odměnu ve vztahu k jednomu každému insolvenčnímu řízení. Z toho ale plyne naprosto logický závěr, že výše skutečně čerpané odměny insolvenčního správce za celou jeho podnikatelskou činnost (pokud v danou chvíli přistoupíme na tezi,

že IS je podnikatelem) je administrativně dána „zespodu“ takovým násobkem sumy čerpané za jeden případ, kolik případů bylo danému insolvenčnímu správci přiděleno a ve kterých probíhá splátkový kalendář, „shora“ pak počtem případů, které je administrativně a z dalších důvodů schopen zvládnout.

To se však zdá být ve spojení s nulovou valorizací paušální platby velmi problematické. Je dáno, že IS vykonává (v jisté míře) činnosti, které dříve (již během účinnosti InsZ) vykonával soud a že v rámci jeho povinností administrativních, přezkumných, zjišťovacích a poradních *de facto* působí do určité míry jako agent státu či jako „prodloužená“ ruka soudu.⁹ Je zde tedy určitá rozpolcenost postavení insolvenčního správce, který je *de iure* jedním z procesních subjektů insolvenčního řízení,¹⁰ zároveň však (jak výše řečeno) podnikatelskou osobou. Nelze se zbavit dojmu, že tato rozpolcenost je v diskusích o financování insolvenčního systému využívána *ad hoc* dle toho, jak je to pro argumentaci v daném okamžiku vhodné. Avšak pokud se omezíme na analýzu obsahu příslušných zákonných ustanovení,¹¹ pak je jasné, že IS není zástupce žádného z účastníků řízení, že naopak hraje podstatnou roli při naplnění cílů insolvenčního řízení a při dodržení jeho zásad, že jeho úkolem je jednat tak (zajistit), aby bylo dosaženo co nejvyššího a v zásadě poměrného uspokojení oprávněných požadavků věřitelů, a přičinit se, aby nebyl žádný z účastníků znevýhodněn či naopak zvýhodněn nad rámec zákona. S trochou nadsázky lze říct, že definici jeho úkolů je možné po převedení do jiných mluvnických tvarů použít pro formulování úkolu insolvenčního soudu.

Pokud si pouze na okraj připomeneme peripetie, kterými procházely spory kolem platů soudců (viz řada výroků Ústavního soudu k tomuto tématu),¹² je pak zjevné, že absolutní stagnace výše paušálu odměn insolvenčních správců je i z tohoto pohledu velmi problematická.

Tím není v žádném případě řečeno, že mezi platy soudců a odměnami správců lze poukázat na v přísném smyslu slova analogii. To možné není již pouze z důvodů nesporného faktu, že platy soudců jsou přímým výdajem rozpočtu (jsou hrazeny z veřejných prostředků), zatímco příjmy insolvenčních správců jako takových (konkrétních fyzických osob) jsou výsledkem podstatně složitějších mechanismů podnikatelské složky jejich činnosti (jsou například odvislé i od jiných nákladů, správcem vyplácených mezd, dřívějších investic do software a podobně). Samotné paušální odměny určené v rámci insolvenčního řízení jsou pouze vstupním parametrem (navíc jedním z parametrů) pro konečnou odměnu čerpanou správcem jako takovým. Avšak nelze přehlédnout, že přes všechny tyto odlišnosti existují i styčné plochy obou činností a je zde nesporná a nezpochybnitelná podobnost zákonem definované odpovědnosti za nalézání spravedlivého řešení (pokud lze v těchto kategoriích v rámci insolvenčního řízení hovořit) dlužníkovu úpadku.

Každopádně platí, že pokud by paušální náhrada odměn byla valorizována inflačně, znamenalo by to principiálně pouhou eliminaci růstu životních nákladů, nikoliv ale získání podílu na růstu celkové životní úrovně tak, jak v rámci ekonomického systému probíhá – ostatně základním cílem každého ekonomického systému je uspokojování potřeb jeho účastníků (obyvatel dané země, dané oblasti) Proto by v tomto případě mělo docházet k valorizaci nikoliv na základě údajů o obecné inflaci (protože reálná kupní síla mezd z dlouhodobého hlediska roste, jakkoliv se může za shody okolností dočasně snížit), ale k valorizaci založené na platových údajích.

⁹ Taranda (2014, str. 62).

¹⁰ § 9 písm. d) InsZ.

¹¹ InsZ a ZIS.

¹² Pouze namátkou: Nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13. (https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvcvi/Publikovane_nalezyl/Pl_28-13-pro_Sb_hotovy_vcetne_disentu.pdf), případně Nález sp. zn. Pl. ÚS 34/04 (<http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-34-04>) a další.

V tom případě se nabízí několik verzí, jak takový mechanismus uskutečnit. Prvním je provázání vztahu částky paušální odměny insolvenčního správce přímo s některým z údajů, které poskytuje Český statistický úřad, například se mzdovým průměrem nebo mzdovým mediánem (absolutní rozdíly ve výši průměru a mediánu jsou poměrně významné, avšak jejich vývoj je poměrně souběžný).

V takovém případě by tedy mohlo být využito přímé navázání valorizace na konkrétní údaj ČSÚ (typicky na růst průměrné mzdy). Mzdová data jsou v určité struktuře zveřejňována za čtvrtletí a obsahují dvě informace – meziroční růst (y/y) a změnu oproti předchozímu kvartálu (q/q). Nezpochybnitelně praktičtější valorizační základnou je meziroční změna (skutečně těžko si totiž představit úpravy dělané každé čtvrtletí, navíc tato data jsou mnohdy ovlivněna specifickými změnami a kroky – například v roce 2020 a 2021 vyplácením mimořádných odměn spojených s kovidem v některých sektorech). V logice věci by pak bylo schůdné využívat stav vždy z posledního čtvrtletí roku nebo ještě lépe zprůměrovaný údaj za celý kalendářní rok.

Dalším (v důsledku ale v principu shodným) postupem, jak získat podklad pro valorizační mechanismus, by bylo navázání výše paušální odměny na systém, jakým jsou valorizovány platy ústavních činitelů (a soudců). Tento mechanismus je součástí zákona o platech představitelů státní moci. Jde o exponovaný předpis, který se často stává středem pozornosti, což dokládá mimo jiné fakt, že máme (konec roku 2021) již šestatřicáté znění tohoto zákona.¹³ Nelze se zbavit nutkání porovnat systematické novelizování tohoto předpisu s pouhými několika změnami vyhlášky o odměnách.¹⁴ Pokud bychom vzali stejné časové období 2008 až 2021, tak vyhláška existuje na konci definovaného období ve čtvrté verzi, zákon o platech představitelů státní moci ve verzi dvacáté.

Mechanismus výpočtu a valorizace platů představitelů státní moci je nyní (myšleno od roku 2022, v roce 2021 byly platy v podstatě zmrazeny) založen na údajích o průměrné hrubé měsíční nominální mzdě na přepočtené počty zaměstnanců v celém hospodářství. Dříve to byl údaj o platech v nepodnikatelské sféře, který ale přestal Český statistický úřad v této podobě vypočítávat. Starší model obsahoval jistou míru absurdity, když se platy ústavních činitelů počítaly ze základny, kterou právě ústavní činitelé svými rozhodnutími přímo ovlivňují (nepodnikatelská sféra se vyznačuje v obecné rovině tím, že její největší část je tvořena platy, které jsou kryty veřejnými rozpočty a jejichž výše je tedy do značné míry ovlivňována politickými rozhodnutími).

Další výpočet probíhá tak, že je zjištěna tak zvaná platová základna – jde o součin průměrné mzdy a koeficientu 2,5 (pro rok 2022 jde tedy o dvouapůlnásobek průměrné mzdy za rok 2020). Pro soudcovské profese je koeficient určen na hodnotu 3 (čili na trojnásobek). K výpočtu platu jako takového je pak pro různé kategorie ústavních činitelů použit další zákonem určený koeficient případně koeficienty. Například poslanci náleží měsíční příjem ve výši „platová základna x 1,08“, předsedovi dolní sněmovny Parlamentu ČR pak příjem ve výši „platová základna x (1,08 + 1,82)“ a tak dále. K tomu je nutné připočítat náhrady výdajů a naturální plnění. U soudců je pak systém závislý na postavení v regionální hierarchii (okresní soud, krajský soud a tak dále), na délce výkonu profese (v dokončených letech), ale také na velikosti soudů (počet senátů). Nejnižší soudcovský koeficient 0,88 je platný pro nové soudce okresních soudů do dovršení pěti let působení u soudu. Pro srovnání s insolvenčními správci je podstatnějším krajský soud, kde jde o koeficient 0,96 do dovršení pátého roku služby.

---

¹³ Celková úprava je dána zákonem č. 235/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ Vyhláška číslo 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů, účinnost 1. ledna 2008.

Každopádně lze vzájemně porovnávat vývoj platových základů v jednotlivých letech, což se jeví jako jednoduchý a vcelku jasný valorizační základ pro paušální odměny správců v insolvenčních řízeních. Hodnota platové základny je údaj vydávaný na základě dat ČSÚ ministerstvem financí – má tedy dostatečný punc oficiality.

Otázkou pak je, zda by mělo v případě odměn docházet k valorizacím pravidelným (vždy při změně na konci roku, která je z principu v podstatě naprosto jistá) nebo zda by měla valorizace probíhat (podobně, jako to bylo navrženo v předchozích případech) pouze při překročení určité hranice změny načítané od valorizace poslední. Druhá verze se zdá vzhledem k praxi praktičtější.

Valorizační rozhodnutí (tedy rozhodnutí o změně paušálů) by pak mohlo být vloženo do novelizace vyhlášky o odměňování insolvenčních správců.

Závěrem

Krátký exkurz do oblasti možných valorizačních postupů je zaměřen především na analýzu problematických částí možnosti valorizace plateb, kterými je financován systém řešení úpadků v České republice. Jakkoliv totiž otázka valorizace může vypadat na první pohled jako relativně jednoduchý spíše technický problém, různorodost způsobů, jakými je insolvenční systém financován, neumožňuje jednoduché a celkové řešení. Naopak platí, že pokud by měl být zaveden valorizační mechanismus, muselo by jít o velmi strukturovaný postup.

Zdá se také, že jakkoliv by z hlediska samotného financování systému bylo nejvhodnější a ekonomicky nejvíce spravedlivé valorizovat platby vždy na každý další rok, a to podle aktuálních dat zveřejňovaných příslušnou statistickou autoritou, tento logický postup by v případě insolvenčních řízení pravděpodobně nebyl zcela vhodný. I když by pro insolvenční správce jako příjemce plateb byla roční periodicita změn příznivá, je nutné brát ohled i na další subjekty a účastníky insolvenčních řízení, především na dlužníky. Časté změny výše plateb by jim pravděpodobně působily nemalé obtíže. Proto se zdá praktičtější přistupovat ke změně méně často při dovršení určité změny načítané od poslední úpravy (případně těsně před dovršením takové změny).

Jakkoliv tato práce obsahuje určitá doporučení valorizačních postupů, ve skutečnosti je třeba ji chápat více jako příspěvek do diskuse, která by se měla o valorizačních mechanismech rozběhnout. Nesporným se však zdá, že v relativně velmi krátké době je nutné přistoupit k modifikaci současného systému. Tato studie pracuje s tím, že insolvenční systém jako celek se osvědčil a vykazuje dlouhodobě svoji kvalitu. Proto se práce zaměřuje v principu pouze na zkoumání potenciálu parametrických změn, přičemž zavedení valorizačních mechanismů je možné chápat i jako parametrickou změnu (ve vztahu k celému insolvenčnímu systému).

V každém případě lze brát za nesporné, že způsob hrazení nákladů a odměn insolvenčního správce u z hlediska počtu řízení jednoznačně nejčastějšího způsobu řešení úpadku dlužníka oddlužením nebyl zákonodárcem v době přijetí zákona chápán jako neměnný a jednou provždy daný. Výše odměn i nákladový paušál byly nastaveny v době koncipování insolvenčního systému založeného na insolvenčním zákoně. K přijetí příslušných předpisů docházelo průběžně v letech 2006 až 2008. To znamená za zcela jiné ekonomické situace. V mezidobí došlo k zásadnímu inflačnímu vývoji, k výraznému růstu platů a k dalším změnám.

Nelze si představit, že tehdy nastavené parametry nákladových paušálů a odměn správců je možné považovat za ekonomicky udržitelné.

Literatura

Louda, L. (2018): *Efektivita insolvenčních řízení*. Disertační práce. Dostupné online: https://insis.vse.cz/zp/portal_zp.pl?podrobnosti_zp=55625

Smrčka, L., Plaček, J., Schönfeld, J., Louda, L. (2016). *Insolvenční řízení (očekávání, realita a budoucnost insolvenčního zákona)*. Praha, Česko: Professional Publishing.

Smrčka, L. (2021): Růst nákladů insolvenčních správců v letech 2008 – 2021. Praha : CRI. Dostupné online: <https://im.vse.cz/restrukturalizace-a-insolvence/blog/lubos-smrcka-o-analyze-nakladu-insolvencnich-spravcu/>

Taranda, P. (2014): § 9 [Procesní subjekty], in Hášová, J., Erbsová, H., Moravec, T., Müllerová, L., Novotný, V., Smrčka, L., Šmejkal, V. a Taranda, P.: *Insolvenční zákon*. C. H. Beck, Praha. 2. vydání. 2014.

Citované zákony a usnesení

Nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13. Dostupné online: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalez/Pl_28-13-pro_Sb_hotovy_vcetne_disentu.pdf

Nález sp. zn. Pl. ÚS 34/04. Dostupné online: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=Pl-34-04>

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci 1 VSOL 183/2019-A-10, č. j. KSBR 44 INS 1945/2019 1 VSOL 183/2019-A-10. Dostupné online: <http://kraken.slv.cz/1VSOL183/2019>

Vyhláška číslo 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů

Zákon č. 235/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon, InsZ)

Zákon č. 312/2006 Sb., o investičních správcích